

10.

ГРАЖДАНСКО ПРАВООТНОШЕНИЕ (ПОНЯТИЕ, ОСОБЕНОСТИ И СТРУКТУРА)

Ключови понятия:

Понятие; особености (основни юридически факти – сделки; свобода на договаряне; имуществен характер на правните гаранции и отговорност; съдебна закрила); структура (субекти, обекти и съдържание: субективни права и правни задължения).

Гражданското правоотношение е урегулирано от нормите на гражданското законодателство фактическо обществено отношение, участниците в което се явяват носители на граждански права и задължения;

➤ **Особеностите на гражданското правоотношение** се свеждат до следното:

- самостоятелност, имуществена обособеност и юридическо равенство между субектите;
- **основните юридически факти**, които водят до възникване на гражданското правоотношение, са **сделките** (актове на свободно волеизявление на участниците в него);
- възможност за самостоятелно определяне от страна на участниците му на съдържанието на правоотношението (свобода на договаряне);
- **имуществен характер на правните гаранции и отговорността за нарушение на гражданските права и неизпълнение на гражданските задължения;**
- **предимно съдебен ред за закрила на нарушените граждански права.**

➤ **Структурата на гражданското правоотношение** включва: субекти, обекти и съдържание на гражданското правоотношение.

- *Субекти на гражданското правоотношение* – това са лица, притежаващи граждански права и носещи граждански задължения във връзка с участието им в конкретното гражданско правоотношение. Те могат да бъдат всички субекти на гражданското законодателство (местните и чуждестранните физически или юридически лица, държавните и органите за местното самоуправление, упълномощени за това). Участникът, на когото са дадени правата, се нарича оправомощен (*кредитор*), а носещият задълженията – задължен (*длъжник*). Често участникът в гражданското правоотношение може да се явява едновременно и като длъжник, и като кредитор.
- *Обекти на гражданските правоотношения* са богатата (материални или нематериални), по повод на които възникват правоотношения и относно които участниците притежават граждански права и задължения. Към обектите на гражданското правоотношение се отнасят:
  - *вещи, включително пари и ценни книги;*
  - *имущество и имуществени права;*
  - *работи и услуги;*
  - *информация;*
  - *резултати на интелектуалната дейност, включително и изключителните права върху тях;*
  - *нематериални (лични) блага.*
- *Съдържание на гражданското правоотношение* са субективните права и задължения на участниците му; субективните права и задължения, които са тясно свързани помежду си, като на всяко субективно право на едно лице съответства определено субективно задължение на друго лице.
  - *Субективно право е призната и гарантирана от правните норми възможност едно лице да има определено поведение и да иска от друго лице (лица) спазването на определено поведение за задоволяване на признатите му от закона интереси (В. Таджер)* – т.е. субективното право включва следните правомощия:

- възможност за собствено поведение (напр. да използва своите вещи)
- възможност да иска определено поведение от задълженото лице (лица) (напр. право на собственика да иска всички други лица да се въздържат от въздействия върху вещта)
- възможност за юридическа закрила на субективното право чрез: самозащита (напр. установяване на сигнализация); използване на мерки за оперативно въздействие (напр. без да се обръща към компетентни държавни органи – да се удържа вещта за неизпълнение на задължение от страната на длъжника); съдебна закрила.
- **Субективно правно задължение е предписано и гарантирано от правните норми поведение, което едно лице (лица) трябва да има спрямо друго за задоволяване на признати от закона интереси (В. Таджер).**

Субективното правно задължение се състои от следните задължения: да не възпрепятства действията на оправомощеното лице; да изпълнява законните изисквания на оправомощения; да изтърпява мерките, които последният предприема в съответствие със законовите разпоредби.